

SEBESTYÉN ANDREA

Jog- és Társadalomelméleti Tanszék

Témavezető: dr. Fleck Zoltán, tanszékvezető egyetemi tanár

KÍSÉRLET A HAZAI JOGGYAKORLAT FEMINISTA JOGELMÉLETEK SZEMSZÖGÉBŐL VALÓ ELEMZÉSÉRE

*“A critique does not consist in saying that things aren't good the way they are.
It consists in seeing on just what type of assumptions,
of familiar notions, of established and
unexamined ways of thinking the accepted practices are based ...
To do criticism is to make harder those acts which are now too easy.”
(Michel Foucault)*

Doktori kutatásom a jogot, mint társadalmi konstrukciót vizsgálja, még hozzá speciális megközelítésben: a társadalmi nemek – *gender* – szempontjából, *‘through a gender lens’* vizsgálódik. Ez a vállalkozás olyan ún. *socio-legal study*, ami hozzájárul egyrészt ahhoz, hogy a *women’s studies* berkeiben a jogi jelenlét tovább erősödjön, másrészt, hogy a jogtudomány területén a *gender*, mint hasznos és értékes elemzési szempont/eszköz mindinkább (el)ismertté váljon.

A kutatás kiemelt tárgya a nőkkel szembeni erőszak körébe sorolható jogi fellépés, tehát a vizsgálandó jogi esetek – a teljesség igénye nélkül – az alábbi tényállásokba illeszthetők: kapcsolati erőszak, családon belüli erőszak körébe sorolható, hozzátartozó sérelmére elkövetett súlyos/könnyű testi sértés, személyi szabadság megsértése, emberölés, nemi erkölcs elleni bűncselekmények, munkahelyi szexuális zaklatás. A vizsgálódás helye a bíróságok világa; módszere elsősorban tárgyalótermi tapasztalatok és az írásos eljárási dokumentumok kvalitatív módszerekkel való elemzése.

Joggyakorlat elemzés feminista perspektívából, kritikai élel

A kritikai, még hozzá feminista szemléletű jogi elemzés a jog nemek szempontjából való semlegességének – *gender neutrality* – alapvetését, mítoszát igyekszik megcáfolni többek között azzal, hogy rámutat azon természetesnek tartott, éppen ezért mondhatni rejtett implikációkra, amik ennek ellenkezőjét támasztják alá. Carol Smart szavaival élve, a feminizmus feladata, hogy dekonstruálja a naturalista, nemekre érzéketlen/vak –

gender-blind – jogról szóló diskurzusokat.¹ A feminista perspektívájú kutatások igyekeznek feltárni azokat a hatalmi viszonyokat, fölé-alárendelti pozíciókat, amik a jog kialakulása, működése körében fellelhetők, és ezáltal a jog objektivitásába, pártatlanságába vetett hitet támadják. A szerzők nem csupán arra vállalkoznak, hogy felteszik a női kérdést – *'Ask the women question'* –, vagy, hogy különös figyelmet fordítanak a női hangokra, érvekre – *'listening to women's voices'*, hanem arra, hogy megmutassák, mennyit tanulhatunk abból, ha felfigyelünk a nők által elszenvedett hátrányos, negatív tapasztalatokra és felismerjük a jog szerepét abban, hogy ezek a mai napig jelen vannak az életünkben.

A feminista jogtudomány – *feminist jurisprudence* –, ahogyan Robin West találóan írja; felfogható egyfajta „*broad church*”² –ként. Ez a kép véleményem szerint jól illusztrálja egyrészt azt a sajátosságát, hogy nagyon sokféle érdeklődési körrel rendelkező, a legkülönfélébb területekről érkező szerzők járulnak hozzá gyarapodásához, másrészt utal egyfajta hitre is, ami saját olvasatomban egyfajta lüktető energia, ami átjárja ezeket a kutatásokat, a (rész)diszciplína létjogosultságáért való folytonos küzdelemből eredendően. Ez a sokszínűség elkerülhetetlenül vezet ahhoz, hogy azt mondhassuk, az interdiszciplináris szemlélet és széles módszertani merítés szinte evidens ezen a szakterületen. Ritka az, ha egy szerző csupán egyfajta tudományág eredményeire támaszkodik, vagy saját kutatását igyekezne kizárólag egy területre korlátozni, vagy, hogy egyetlen módszertani eszközzel éljen. Nem meglepő, ha feminista jogászok a pszichológiát, vagy a szociológiát hívják segítségül akár egy konkrét jogeset nehézségei feloldása érdekében, mivel a saját szakmájuk által felkínált megoldások, magyarázatok nem minden esetben kielégítőek, illetőleg tapasztalataik alapján azok nem alkalmazhatók sikeresen a valós élethelyzetekben. Saját kutatói indíttatásom is ilyesfajta nyomvonalakon formálódott. Anti-diszkriminációs joggal foglalkozó szakemberként szükség volt beleásni magam a szexuális zaklatások problémakörébe, aminek során hamar észleltem a vonatkozó jogszabályhelyek konkrét élethelyzetre való alkalmazásának nehézségeit egyéb tudományágak meglátásainak/alapvetéseinek ismerete nélkül.

A *gender* szempontú joggyakorlat-elemzés a hazai, joggal kapcsolatos kutatások sorában mondhatni kísérletező, úttörő jellegű. Vállalkozásom arra irányul, hogy feltárja, a külföldi szakirodalomban és kutatásban (elsősorban angolszász) *feminist jurisprudence*-ként, *feminist legal theory*-ként ismert tudományterület milyen vonatkozásaiban értelmezhető és alkalmazható a magyar joggyakorlatra, különösen a bírósági jogalkalmazás elemzésére. Munkámat így az útkeresés jellemzi, a megfelelő témák és az azokkal adekvát módszerek felkutatásának igénye.

Munkám a kutatás elméleti megalapozásán túl, egyfajta missziót is jelent, hogy olyan szerzők gondolatait ismertessem meg, mint Martha Minow, Robin West, Catherine Bartlett, vagy Judith Baer, és még sokan mások. Ezen feminista és egyben joggal is

---

¹ SMART 1989. 88.

² WEST 1988.

foglalkozó szerzők kiemelkedő fontosságú műveiben rengeteg koncepció, elgondolás, összefüggés van, ami a jog és a feminizmus együttértelmezése eredményeképpen születhetett meg. A kutatásom részét képező empirikus adatgyűjtés során céloom „rátalálni” azokra, amelyek alkalmasnak látszanak a magyar jogalkalmazás elemzésére. Az effajta adaptáció során természetesen különös figyelmet fordítok az angolszász irodalomban ismert *‘travel of concepts’* veszélyeire, azaz arra, hogy bizonyos fogalmak, jelenségek, meglátások, koncepciók „utaztatása” kultúrákból kultúrákba, földrészekről földrészekre gondos reflektálás és körültekintés nélkül mennyire ártalmas tud lenni. Ily módon nem szeretnék olyan koncepciókat ráerőltetni a magyar valóságra, melyek teljesen inkompatibilisek és alkalmatlanok annak leírására. Elsősorban módszereket, ötleteket szándékozom kölcsönözni, amiknek segítségével alkalmam nyílik megnevezni hazai joggyakorlatunk sajátosságait angolszász elődeim ország-, ill. jogi kultúra specifikus meglátása által inspirálva. Példának okán, ha olyan büntetőjogi tényállások gyakorlati életét kívánom vizsgálni, melyek a nővel szembeni erőszak témaköréhez tartoznak, akkor hallgatóságként részt veszek a tárgyaláson, mint ahogy az USA-ban igen elterjedt bíróságfigyelő programok önkéntesei teszik (pl. *Chicago Metropolitan Battered Women’s Network, Court Watch Program, Cook County’s Domestic Violence Court*), és kifejezetten az áldozattal való bánásmódra figyelek: hogyan, milyen stílusban és szavakat használva kommunikál a bíró, vagy a terhelt védőügyvédje a sértett-tel.

Előfeltevések

Hipotézisem közül az egyik legfontosabb, hogy a jogalkalmazók maguk is alkalmazzák, illetve ezáltal működtetik a társadalmilag rögzült sémákat a nemekről, a tradicionális nemi szerepekről. Az elvárások különbözősége nemi alapon kézzel fogható egy-egy bírósági eljáráshoz köthető szituációban, ily módon a nemi szerepek tökéletesen kikristályosodnak és bebetonozódnak a jogi nyelvezetbe(n), a jogot működtető intézmények szereplőinek kommunikációjába(n). Ezek közül ehelyütt csak néhányat említenék meg: a nőket ért sérelmek bagatellizálása, kétségbe vonása, átnevezése, ami mind tetten érhető gyakorlatban, ahogyan egyfajta áldozathibáztató attitűd is jellemző. Azt mondanám még ebben a kontextusban, hogy jogalkalmazók számára alkalmazandó (előírt, megtanított, átörökített) doktrínák alapulnak olyan értékítéletekre, melyek már sok szempontból meghaladottak: adott esetben Alaptörvénybe ütköznek, máskor nemzetközi normákat sértenek. Megemlíthető példaként ehelyütt a szerelemföltés koncepciója, vagy a sértetti közrehatás sértett hátrányára való értékelése egy nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmény megítélésakor. Ami alapvető szinten mantraként működik, az az igényérvényesítési eljárás során mintha elveszni látszana. A nők és férfiak egyenlősége, egyenjogúsága alaptörvényi szintre emelt, mindenki által közhelyként emlegetett elv. Amikor azonban egy családi körben elkövetett bántalmazás vizsgálata során egymással szemben áll egy bizonyos férfi és egy bizonyos nő, már az

első feltett kérdéssel beigazolódnak: az egyiknek a másikkal szemben elvárt viselkedése korántsem az egymás mellé rendeltség, a kölcsönösség mintázatát követi. Egyáltalán nem megalapozatlan az a gondolat, hogy a tradicionális nemi szerepekről való sematikus gondolkodás a bíróságokon, a bírák, az eljárás egyéb résztvevői gondolkodásában rendre felbukkannak; néhol nyomokban, néhol teljes meggyőződéssel, néhol automatikusan, néhol reflexszerűen.

A folyamatosan kirajzolódó gócpontok

Írásom során következő részében röviden olyan problémakörökre szándékozom felhívni a figyelmet a büntetőjog területéről, amelyek *gender* szempontból különösen érdekes jogértelmezési lehetőségek kiindulópontjai. Mindezek olyan gócpontok, melyekből világosan látszik annak a jelentősége, hogy a jogalkalmazó milyen nemű személyre alkalmazza ugyanazt a jogot. Ezekben a pontokon mutatható be az az elsőre homályosnak tűnő gondolat, ami a feminista jogászok érvelésének egyik alappillére: *'law is male'*. Avagy a jogszabályok szövegezése, tartalma egy *'male-standard'*-ra épül, férfi tapasztalatok állnak mögötte. Ennélfogva, amikor azokat nőkre kell alkalmazni, akkor rendre aggályos megoldások szület(het)nek. Ehelyütt nem vállalkozhatom arra, hogy felvetéseimet igazoljam, így azok jelen írásban, mint gondolatébresztő meglátások szerepelnek.

Az ítélkezési gyakorlatban évtizedek óta tartja magát a *szerelemfeltés* néven közismertté vált jelenség. Mint tudjuk, a 3/2013. és 4/2013. számú büntető jogegységi határozat ad útmutatást arra, mikor és hogyan kell értékelnünk többek között ezt a romantikus színezetű minősítő körülményt az élet és testi épség büntetőjogi védelme területén. Ez a meglehetősen, nem csupán elnevezésében avított fogalom nem elég, hogy nem automatikusan és logikusan aljas indokként értékelendő, hanem a méltányolható okból származó erős felindulás tipikus eseteként kezelendő.

„Önmagában az a körülmény, hogy az elkövető önkényesen maga vesz elégtételt a rajta esett sérelem miatt, vagy haragos viszonyból, szerelmi kapcsolatból eredő indulat, pl.: féltékenység hatása alatt cselekszik, még nem szolgálhat alapul az aljas indokból való elkövetés megállapítására.”³

Ez a gyakorlat egyfajta félreértelmezését tanúsítja annak a jelenségnek, amikor a párkapcsolat egyik tagja azon – kívülről leképezhető – okból bántalmazza, öli meg a másikat, merthogy nem volt képes feldolgozni a szakítást. Amennyiben ezen a területen szélesebb körben vizsgálódunk, és a számokhoz fordulunk segítségül, a bűnügyi statisztikákban rendre azt látjuk, hogy az emberölések áldozatainak nagy százaléka olyan nő, akiknek életét volt férfi partnere oltotta ki. Azzal, hogy ezt a fajta magatartást a törvényhozó talán egyfajta férfiúi, bajtársias megértéssel és együttérzéssel méltányolhatónak tartja, aggályos. A jog úgy tűnik, a férfiakkal érez együtt, őket érti

---

³ 3/2013. BJE

meg, azokat, akik nem bírják feldolgozni párjuk (az addig birtokukként kezelt nő) elvesztését. És nem azokkal a nőkkel, akiket megvernek, bántalmaznak, megölnék partnereik. Érdeemes az érem másik oldaláról is megközelíteni a szituációt: amikor egy bántalmazó kapcsolatban nem a bántalmazott sérelmével, halálával zárul az eset, és az áldozat kényszerű védekezés, elhárítás következtében a bántalmazót sérti, öli meg, vele szemben a méltányolható erős felindulás megítélése valószínűleg nem várható. A jogegységi határozat megszővegezése véleményem szerint lehetőséget adna arra, hogy a bántalmazott helyzetének sajátosságait érdemben értékeljék. Azonban a joggyakorlat egyelőre olyan arcát mutatja, mint ami az egyik fél – nevezetesen a férfi – érveit, sajátosságait képes csupán feldolgozni, arra épít és ítél.

„A méltányolható ok megítélésénél jelentősége van az elkövető és a sértett között fennálló viszonyoknak, érzelmi kapcsolatnak. Ezzel összefüggésben kell vizsgálni, hogy az elkövetést kiváltó ok súlyossága, valamint az arra reagáló magatartás objektíve is arányban áll-e. Így a jelentéktelen sérelmet követő túlméretezett indulatkitörés - méltányolható ok hiányában - nem alapozza meg az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapítását. *Ettől eltér azonban az az eset, amikor a hosszan tartó, folyamatos gyötreléből, megaláztatásból egy viszonylag kisebb jelentőségű sérelem hatására tör ki a fékezhetetlen indulat.*”⁴

Hasonlóan férfi tapasztalatokra épít, épül a mai napig a *jogos védelem* koncepciója, amire Judith Baer⁵ kiváló példaként hozza fel az alábbiakat. Annak ellenére, hogy a szerző amerikai joggal foglalkozó szakember, meglátása elvi szinten igaznak bizonyul a hazai gyakorlatra is. Ahogyan írja, a jogintézmény lehetőséget ad az embernek egy idegennel való kocsmái verekedés igazolására, azonban megtagadja a jogvédelmet egy olyan nő helyzetében, aki megöli a férjét, miután az éveken keresztül bántalmazta, ellehetetlenítette, megfélemlítette őt. Az utóbbi speciális tapasztalataira – pl. hogy a bántalmazás természeténél fogva folyamatos, hol fokozódó, hol stagnáló intenzitású (ciklikus), különféle elemekből áll, módokon történik, és nem egy alkalomra kihegyezett támadás – abszolút érzéketlen az ún. aktív ellenállás elvárása a konkrét támadásra, vagy a közvetlen életveszély észlelésének megkövetelése. Ezen a gondolatmeneten haladva a jogos védelem megállapíthatóságának kérdése ugyanennyire problematikus a nemi önrendelkezés megsértése esetében is. Ha egy nő a saját megerőszkolásának megakadályozása érdekében lép fel, és ennek következtében öli meg támadóját, azt a jelenlegi bírói gyakorlat nem tekinti jogos védelemnek. Az, hogy egy nőt megerőszkolnak-e vagy sem, szemmel láthatóan nem éri el a jogalkotó ingerküszöbét, az viszont igen, hogy akit részegen a kocsmában inzultus ér, vagy akinek a lakásába éjjel vagy felfegyverkezve betörnek, ne maradjon igényérvényesítési lehetőség nélkül. Megítélésem szerint lehetőséget kellene nyitni arra, hogy a fenti gyakorlatban berögzült „felhasználási köre” ennek a tényállásnak bővüljön, és az erőszakot elszenvedett nők védekezése körében is alkalmazhatóvá váljon. Egyébiránt törvény általános indokolásából megismerhető jogalkotói akarat világos célkitűzése az

---

⁴ 3/2013. BJE

⁵ BAER 1999.

alábbiakból megállapítható: „a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására, a jogos védelmi helyzet kiszélesítése”.

A sértetti közrehatás kötelező jellegű „értékelése” is olyan kívánalom, ami mára már ösztársadalmi szinten meghaladott erkölcsi magatartást ír elő a nők számára. A ’tisztességes nő nem öltözik ledér módon, nem járkal egyedül a sötét utcákon, vagy nem megy olyan szórakozóhelyekre, ahol jelentős férfitöbbség van’ – típusú érvelések nemcsak a nőre telepítik a felelősséget és azonosulnak a lehetőséget csupán kihasználó férfi nézőpontjával, hanem a nőt hibáztatják, okolják akkor, ha áldozattá válnak. Ez súlyos tévedés. Továbbá nem ismerik el a nő nemi önrendelkezési szabadságát sem, hiszen konkrét elvárás fogalmazódik meg velük szemben; visszafogottság, passzivitás és tartózkodás formájában.

Az eljárási jellegű problémák között elsőként a *többszöri viktimizáció* káros hatásait emelném ki: azt a mindennapos élményét például az erőszakot elszenvedett nőknek, hogy a velük megtörtént, általuk átélt borzalmakat újra és újra el kell ismételniük a legkülönbébb attitűdökkel rendelkező hallgatóságok előtt. Rendőrségen, bíróságon, helyszíneléskor, nyomozati szakban, a tárgyalás különböző fázisaiban újra és újra felidézni és elmondani az átélteket. A részletekbe való merülés helyett az ennek ellenpéldájaként működő modellt említeném meg, aminek lényege, hogy az áldozat egy bemeneti ponton kerül be a rendszerbe. Amikor első alkalommal hivatalos úton segítséget kér, akkor akár több szakember együttesen hallgatja meg, rögzíti a részleteket az elszenvedett sérelemről. Pszichológiai, jogi, családsegítői, etc. segítséget kap innentől kezdve, ugyanakkor dokumentálnak mindent, ami releváns, és ezt az anyagot használják a későbbiekben, anélkül, hogy az áldozatnak újra és újra fel kellene idéznie, számot kellene adnia az őt ért traumáról. Szorosan kapcsolódik ehhez a témakörhöz a *szembesítés* alkalmazása bántalmazó-bántalmazott között. Az eljárás során nem volna szabad feledésbe merülnie annak a ténynek, hogy egy nővel szembeni erőszak körébe tartozó eset vizsgálatakor az egyik fél áldozat, a másik elkövető, az egyik bántalmazó a másik bántalmazott/megfélemlített. Ez nem mellérendelt viszony a felek között, hanem éppen ellenkezőleg: a hatalmi játszmában az elkövető célja mindig az elnyomás. A hivatalos eljárás közegében sem lesz ez másképp; az áldozat megnyilvánulása a bántalmazója jelenlétében aggályos, problematikus, inkább kerülendő. Ismeretes, hogy a magyar bíróságok gyakorlatában a vallomások értékelésénél a szavahihetőség, a konzekvens, pontos visszaemlékezés mekkora súllyal van jelen. Az viszont kevésbé, hogy a traumatizált ember memóriája milyen sokféleképpen reagálhat a múltidézésre. Előfordul, hogy a részletekre csak az idő múlásával emlékszik, vagy bizonyos pillanatok teljesen törlődnek, netán mozaikokra esnek szét az emlékek és időben felcserélődnek. A *poszttraumás stressz szindróma* (PTSD) jelenségének és sajátosságai ismeretének nagyon fontos szerepe van az erőszakot elszenvedett áldozatok ügyeinek vizsgálatára, azonban a hazai jogalkalmazásban működő szakemberek többsége nagyon sok alkalommal nem kezeli érdemben ezt a sajátos körülményt.

Források és módszerek

Ahogy már korábban említettem, szándékomban áll elsősorban ítéleteket elemezni, azonban a bíróságok előtt folyó eljárások más dokumentumait is (ügyész vádbeszéde, védőügyvéd beadványai, etc.). Jelenleg részese vagyok a Kúria gyakornoki programjának, aminek keretei között kutatóként egyfajta korlátozott hozzáférést biztosítanak számomra a lezárt ügyek aktáihoz. Ez az elsődleges forrás az írásos empíriákról. Elektronikus formában átolvasom a Kúria általam kijelölt Btk. tényállásokon (pl. régi Btk.: Erőszakos közöszülés, Szemérem elleni erőszak; új Btk.: Zaklatás, Kapcsolati erőszak, Szexuális kényszerítés, Szexuális erőszak, Szexuális visszaélés) alapuló döntéseit, és a figyelemre méltó tényállással, jogi minősítéssel rendelkezőket kérvényezem az irattárból felkérteni előzményeivel együtt. A bírósági hierarchia más-más szintjein levő bíróságok döntései feldolgozása során egyes fogalmak, doktrínák, jogintézmények előfordulási környezetét, alkalmazásuk indokolását vizsgálom, mint pl. a szerelemföltétlésre való hivatkozás szövegkörnyezete, érvelésbe való beágyazottsága. Ily módon nem statisztika készítése a célom, amivel egyfajta átfogó képet kívánok adni a hazai joggyakorlatról a nőkkel szembeni erőszak területén, hanem sokkal inkább az ítéleti indokolások tartalmi elemeire fókuszálok. Az általam érdemben és részleteiben feldolgozandó ügyek nagy/jelentős számának elérése nem célom, a mintával kapcsolatban tehát nem a reprezentativitásra törekszem, módszereim kvalitatív típusúak. Módszertanilag igyekszem minél sokszínűbben közelíteni a rendelkezésre álló anyaghoz, terveim között szerepel pl. kulcsszavas tartalomelemzés, aminek folytán azt vizsgálom, milyen konnotáció, logika, kontextus az, amiben előkerül egy-egy szó, fogalom, pl. erkölcs, kötelesség, feladat, elvárható, elítélendő, alkalmas. A Michel Foucault örökségéhez köthető kritikai diskurzuselemzés (CDA) módszerével is igyekszem dolgozni, aminek háttérében az a gondolat húzódik meg, miszerint korszakunkban a hatalom gyakorlásának legfőbb eszköze a nyelv. Így különös jelentőséggel bír az arra a kérdésre adott válasz, hogy egy jól körülhatárolható területen ki alakítja az ún. uralkodó diskurzust. A bíróságokon miről és hogyan beszélnek, miről és hogyan lehet beszélni? Ki határozza meg a fő témát, az alárendelt, szerteágazó mellékszálakat, a közbeszéd főirányát? Ki az, aki irányít, és ki az, aki reagál, vagy elszenved? A módszerrel, annak ellenére, hogy szövegelemzési módszer, az uralkodó diskurzus leleplezhető, azonosítható, ily módon a társadalom, a hatalom működési mechanizmusairól tudhatunk meg többet.

A kutatás második nagy pillérét a tárgyalótermi (saját) tapasztalatok adják. A Patent civil szervezet által koordinált bíróságfigyelő projekt önkénteseként a számomra releváns tárgyú tárgyalásokon rendszeresen részt veszek hallgatóságként. A módszer az antropológiai résztvevőként való megfigyelés, ami a tárgyalóteremben történtek észleléséről, dokumentálásáról, elemzéséről szól. A felek szóhasználata, attitűdjei, viselkedésmódjai, gesztusai, a tér meghatározottságából adódó helykihasználás a teremben; mind-mind információval szolgál az eljárásban „játszott” szerepekről, amik

feltételezésem szerint bizonyos törvényszerűségek mentén rajzolódnak ki. Minden alkalommal egy ún. monitorozó lap kitöltése kíséri a tárgyalást, amiknek későbbi időpontban való elemzése/feldolgozása a következő lépcső. A módszer segítségével részletes esetelemzések készíthetők, ily módon többretű, több forrásból, több módszerrel kinyert megállapításokká válhatnak a kezdeti hipotézisek. A monitorozás nyomán a vizsgálatra érdemes ügyek adatait lehet rögzíteni, ami fontos technikai, gyakorlati értelemben vett előnynek számít a kutatás során. Ezáltal adott bíróság megkereshető és kutatási célra az akta kikérhető, a bíró megkeresése is kivitelezhető konkrét ügyszámra hivatkozással.

Záró gondolatok

A dolgozat fontos hozadékának látom, hogy szándékaim szerint képes lesz egyfajta képet nyújtani a jogalkalmazók nemekről/nemi szerepekről való gondolkozásáról, berögződéseiről, valamint ezek szerepéről a döntéshozatalban, a jogi eljárások folyamatában zajló kommunikációban, viselkedési normákban és formákban. Egy speciális olvasatát kísérli meg felvázolni mindazon elgondolásoknak, amelyek a jogszabályok nyelvtani értelmezésén túl a jogalkalmazói fejekben vannak a nemekkel kapcsolatban, amik „aktivizálják” a jogértelmezést, ill. befolyásolják a hozzáállást/elvárásokat az eljárás résztvevőivel szemben, illetve magát a döntést is. Dolgozatommal továbbá amellet is érvelek, hogy miért tartom fontosnak, hogy a magyar jogászképzésben legyen olyan képzési modul, ami foglalkozik *gender* kérdésekkel, a jog és a *gender* összefonódása mentén értelmezhető mindennapjainkat is érintő jogkérdések megvitatásával.

Felhasznált irodalom

BAER, Judith A. (1999): *Our lives before the Law: Constructing a Feminist Jurisprudence* (Princeton University Press)

BARNETT, Hilaire (1998): *Introduction to Feminist Jurisprudence* (Cavendish Publishing)

BENCZE Mátyás (2011): *Elvek és gyakorlatok. Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítélkezésben*, Gondolat Kiadó

CRYER, R., HERVEY, T. and SOKHY-BULLEY, B. (2011): *Research Methodologies in EU and International law* (Hart Publishing)

GLÓZER Rita: Szabadbölcsészet honlapon elérhető gondolatai a tartalom és szövegelemzésről

http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszeti/index.php?option=com_tanelem&id_tanelem=831&tip=0

KMETTY Zoltán és SZTÁRAYNÉ KÉZDY Éva: Kutatásmódszertan és prezentációkészítés, Tartalomelemzés-szövegelemzési módszerek

http://igyk.pte.hu/files/tiny_mce/File/kari_projektek/informaciotudaservernyesules/tananyagok/1_alprojekt/KM/07_kutatasmodszertan7_tartalomelemzes.pdf

SMART, Carol (1989): *Feminism and the Power of Law* (London, Routledge)

WEST, Robin (1988): *Jurisprudence and Gender*, IN *Feminist Legal Theory*, ed. K.T. Bartlett and Rosanne Kennedy (Westview Press, 1991)

Nőszervezetek észrevételei a büntető törvénykönyv tervezetének a nők elleni erőszak különböző formáit érintő részeinek vonatkozásában (2012. március)

<http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-btk-javaslatmarc-9-nane-patent-mona-ne-benyujtva.pdf>